

Liberec – události 1945 - 1948

Vypovídá Emil Breuer, červen 1948

Dokumenty k vyhnání Němců z českých zemí, zpráva 279

Dopoledne 9. května 1945 vtáhli Rusové do Liberce. K polednímu bombardovali bez jakéhokoli důvodu sovětsí letci Liberec a palubními zbraněmi napadali pohybující se kolony uprchlíků a jiné chodce. Ruští vojáci vnikali do domů a drancovali obchody a byty.

Na drancování se podíleli zejména Češi, kteří mezitím přišli do Liberce. Za noci předjížděli s nákladními auty před jednotlivě lokalizované vily, ohrožovali obyvatele střelnými zbraněmi a odvlékali pryč, co jim připadalo cenné. Zároveň zahájila RG své neblahé řádění. Na ulici, cestou z práce a do práce, zastavovali Němce, okrádali je o hodinky, šperky, bili je a zavírali do sklepů, nebo je dokonce odváželi neznámo kam. Občas je i přinutili zout si boty a punčochy a jít do práce bosé. Tak jednoho dne koncem května k 7 hodině ráno na Soukenickém náměstí v Liberci byli zadrženi všichni chodci, lidé museli vystoupit z tramvají, byli okradeni o boty i punčochy a mnoho mužů pak bylo postaveno ke zdi. Byli dva mrtví.

Ostatní vděčí za svůj život zásahu jednoho ruského plukovníka, který tuto "českou" metodu zarazil.

Němci museli vykopávat a zasypávat masové hroby. Z Jablonce nad Nisou muselo víc než tisíc mužů podstoupit několikadenní pochod hladu, při kterém ne jeden zemřel únavou a hladem na okraji silnice. Byl tam předtím zastřelen jeden ruský důstojník, a proto byli Němci kolektivně potrestáni. Později byl jako pachatel zjištěn jakýsi Ukrajinec. Mne vyzvedli 24. května v poledne dva ruští vojáci s tlumočnickem z mého bytu. Spolu s jinými Němci jsem byl dopraven do ruského oddělení liberecké policejní věznice. Příštího dne časně zrána jsme museli pochodovat do Radčic. Tam nás krátce vyslyšel ruský major; k polednímu jsme se směli nehlídání vrátit domů. Zacházení bylo naprosto korektní.

7. června 1945 jsem byl po prohlídce bytu odpoledne odveden do úřadovny RG, autem do Jablonecké ulice 22 a tam do horního patra. Sotva se za mnou zavřely dveře, už mi dva muži uštědřili mohutné rány pěstí do obličeje, přičemž mi srazili brýle a ulomili kus zubní protézy. Potom mne, šedesátiletého člověka, bili gumovými obuškami a býkovci po hlavě, hrudi a zádech. Když mi strhávali kravatu, málem jsem se udusil. Každou otázku vyšetřujícího dr. Rokose provázely další rány. Jedna stenotypistka tomuto týrání s úsměvem přihlížela. Když mě vyzval, abych jmenoval příslušníky werwolfu, musel jsem svléknout sako a boty a položit se na stůl; svými mučidly mi pak zpracovávali záda a chodidla, aby ze mne vynutili přiznání. Poněvadž jsem žádné werwolfy jmenovat nemohl, ukončili týrání pohrůžkou, že druhého dne v 8 hodin ráno před mýma očima zastřelí celou rodinu, pokud do té doby neudám jména werwolfů. Potom mě srazili se schodů do jednoho sklepa, kde jsem rozedrán a zcela otupělý padl na slámu na podlaze mezi spolutrpitele, kteří tam už strádali přede mnou.

Ve sklepech leželo mnoho těžce ztýraných lidí. Denně si jich několik vybrali a trýznili je v místnosti před sklepem tak hrozně, že se vraceli zbiti do krve a polomrtví. Ani váleční invalidé nebyli ušetřeni. (...)

Odpoledne 10. června sem dopravili lékaře dr. Fritze Wenera z Liberce-Janova Dolu. Za sklepními dveřmi jsme slyšeli každé slovo jeho výslechu, který se odehrával v předsíni. Někteří vězni s ním byli konfrontováni. Slyšeli jsme jeho bolestné výkřiky, úpěnlivé prosby, avšak týrání pokračovalo. Když omdlel, polili ho studenou vodou; když se vzpamatoval, trýznili ho dál. Konečně jeho nářek umkl – navždy. (...)

13. června byli téměř všichni zadrženi podrobena krátkému výslechu a rozděleni do skupin. S 21 dalšími jsem byl asi ve 23 hodin dopraven na liberecký okresní soud. (...) V naší cele č. 59 pro 5 mužů nás bylo nejprve 9 a brzy potom 20 mužů. Po celé týdny jsme spali v letních šatech na tvrdých prknech. Konečně jsme pak dostali přikrývky a několik málo slamníků, které jsme použili místo polštářů. Denní strava sestávala ze zcela řídké polévky, kávy a 150 g chleba. To bylo naprosto nedostatečné a v nejkratší době nás to velice oslabilo. Ztráta tělesné váhy dosahovala po několika týdnech až 30 kg. Jen ran a facek bylo dost. (...)

V druhé polovině srpna byla polévka poněkud hutnější a přiděl chleba se zvýšil na 250 g. Kromě toho směli příbuzní vězňům předat týdně balíček s potravinami do 2 kg. Můj chvalo zpěv náleží německým ženám, které, navzdory skrovným přidělovům pro Němce, tímto přidavkem

potravin zachraňovaly své muže a syny před smrtí hladem (protože Němci nesměli jezdit vlakem, musely mnohé ženy přinášet balíčky až 30 km pěšky). Pro mnohé však přišla podpora pozdě. Docházelo k úmrtím z hladu i následkem zeslábnutí a nedostatečného lékařského ošetření, a to na okresním soudu v Liberci, stejně jako ve všech táborech a věznicích.

Již před mým zatčením, asi koncem května, bylo veřejně oznámeno, že všichni Němci, kteří se přistěhovali po 1. říjnu 1938, musí Liberec opustit a smějí s sebou do Říše vzít jen 10 kg zavazadel. Úřady ústně potvrdily sudetským Němcům, přistěhovalým do Liberce, že se toto opatření týká jen říšských Němců.

Moje druhorozená dcera byla v květnu poslána na čtyři týdny na zemědělské práce do českého vnitrozemí; sotva se vrátila, vytrhli ji z kruhu rodiny a přinutili ji, aby bez rozloučení se mnou, svým 60ti letým otcem sedícím ve vězení, opustila vlast, vybavena jediným batohem s trochou prádla.

Některým příbuzným se nevedlo jinak. Ještě před hranicí je okradli o část posledních věcí, zničili jim spořitelní knížky, doklady, vysvědčení a jiné náležité dokumenty, zuli jim boty a punčochy, takže museli putovat dál bosí, z dětských kočárků jim vyrvali peřinky a slamníčky a mléko pro kojence rozlili po ulici.

Věznění na okresním soudu v Liberci vedlo u mne k naprostému vysílení. Zřejmě proto jsem byl 19. listopadu 1945 převeden do libereckého lágru. Byl jsem tak zesláblý, že i krátká cesta do tábora byla pro mne velice namáhavá. Nyní bylo trochu víc jídla. Dostatečná strava, dary jídla a chleba od pracujících obyvatel tábora, jídlo propašované do tábora vlastní rodinou, to vše mi rychle vrátilo síly. Více pohybu venku, na slunci a na vzduchu, učinilo své. Po několika dnech jsem musel opět do práce. Na mnohých pracovištích jsme dostávali jídlo navíc. Výjímkou byly často úřady, kde se buď nedávalo vůbec nic, anebo se z talířů zaměstnanců seškrábaly zbytky, a ty se vydávaly Němcům. U letců byla některý den jen řídká polévka, jindy však bylo jídla tolik, že jsme mohli hodně přinést i kamarádům v lágru.

Na letišti stály vedle ubytovacích baráků odpadové nádoby, které jsme čas od času vyprazdňovali. Na to jsme vždy jen čekali, protože jsme v odpadu nacházeli chleba a pečiva na kila a tučný sýr zabalený v staniolu. V takové dny jsme si nejen sami odnášeli bohaté přídavky domů pro sebe, ale mohli jsme i štědře obdarovat práce neschopné spolutrpitele v táboře. Práce schopní byli většinou bez rozdílu přidělováni na těžké a nejtěžší práce: překládání uhlí, zemní a stavební práce, kácení stromů, nakládání a skládání zboží, ženy byly posílány do domácností a pohostinství na úklid a praní prádla apod. Kromě toho bývali lidé odvedeni k sedlákům, do kamenolomů, do dolů a do zdravotně škodlivých závodů ve vnitrozemí; jiní na pily a na kácení stromů v horách. K bití a týrání docházelo ve velké míře pouze létě 1945. Později se tak dělo v lágru i na pracovištích pouze v jednotlivých případech.

I mne poslali v mých 60 letech na těžkou práci. Dvakrát jsem onemocněl. Poprvé jsem dostal těžký krční zánět, protože mě při bolestech v krku a horečce poslali odtahovat dřevo v kopcovitém lese. Později jsem při kanalizačních pracích za dlouhotrvajících dešťů dostal kloubový revmatismus a po celé týdny jsem byl práce neschopný. Mé velké uznání patří táborovému lékaři a spoluobyvateli dr. Pottovi.

Po 13 a půl měsících věznění mě konečně z podnětu mé ženy 24. července 1946 povolali k prvnímu (a poslednímu) výslechu, a to na policejní ředitelství v Liberci. Dali mi tam naději na co nejrychlejší vyřízení mé věci a na brzké vysídlení. Ale znovu dopadlo všechno jinak.

Začátkem srpna 1946 vyšla novela k trestnímu řádu, která stanovila, že u "cizinců" lze výkon trestu zaměnit za vysídlení, pokud zájmu státu odpovídá spíš vysídlení než výkon trestu. Zároveň však bylo rozhodnutí o zavedení řízení u lidového soudu převedeno z policejních úřadů na prokuraturu.

Prokurátor vznesl proti mně žalobu na základě §3 retribučního dekretu prezidenta republiky. Žalobu jsem obdržel 30. října 1946. Opět mi přislíbili proces asi do 8 dnů. K mimořádnému lidovému soudu jsem však byl předvolán až 21. listopadu 1946. Obhájce ex offio se před tím se mnou vůbec nespojil a pokud vím, ani při procesu nebyl. Po zjištění dne a hodiny mého zatčení se soud vzdálil a potom mi oznámil, že s přihlédnutím k polehčujícímu §16 a k okolnosti, že jsem nešířil nacionálně socialistickou propagandu, mě odsuzuje k 17 měsícům těžkého žaláře, odpykaného ve vyšetřovací vazbě (která trvala 17 a půl měsíce). Celé řízení trvalo sotva 10 minut. Poněvadž mě k soudu předvedli z lágru, dovedli mě tam zase nazpět a drželi mě tam dál, a nepropustili mě domů k rodině, přestože trest jsem měl už odpykaný.

Krátce před mým odsouzením, a to 14. listopadu 1946, odešel poslední velký transport z Liberce (Stráž nad Nisou) do americké zóny Německa. Krátce na to měla československá vláda tu troufalost veřejně prohlásit, že vysídlení sudetských Němců je ukončeno, přesto že jí bylo dobře známo, že ještě asi 200.000 sudetských Němců čeká na vysídlení a sloučení s příbuznými v říši. Moje žena se dvěma mladšími dcerami a vnukem bydlela skromně v malém bytě v Liberci-Růžodole I. – zařízení našeho bytu jí vzali, mou velkou knihovnu odvezli a ženu přinutili byt opustit. Čekala na mne navzdory všemu šikanování ze strany úřadů během roku 1945, v naději, že budu brzy propuštěn; v roce 1946 musela zůstat na místě, protože z amerického podnětu už nebylo přípustné vysídlovat rodiny bez živitele.

Poměry v táboře byly roku 1947 podstatně lepší. Počet osazenstva klesl. Každý měl vlastní lůžko. Po rozpuštění lidových soudů nebyli už v táboře vězni, nýbrž jen lidé připravení k vysídlení. Ostnatý drát kolem tábora nicméně zůstal; odstraněny byly jen zátarasy u jednotlivých baráků. Navštěvovat známé v jiných barácích bylo beze všeho možné, bylo více svobody pohybu uvnitř lágru a občas v neděli povolené vycházky. Také stravování bylo lepší. V naléhavých případech se přidělovalo pracovní oblečení; v zařízených dílnách se bezplatně opravovaly šaty a boty. Mzdový podíl, který musely táboru vyplácet domácnosti a závody zaměstnávající příslušníky tábora, se zvýšil ze 2 na 10 Kčs za každý pracovní den. Cigarety a sladkosti bylo možno nakupovat v táboře.

Protože mi lékař po onemocnění kloubovým revmatismem přiznal sníženou pracovní schopnost, byl jsem po svém odsouzení přidělován jen na lehkou práci. V březnu si mě vyžádali jako odborníka na likvidační práce u likvidovaných německých bank; tam jsem pracoval až do vysídlení. I jako odborná síla jsem však za pracovní den dostával nadále jen 10 Kčs odměny kromě táborové stravy. Tábor přitom za mne dostával větší mzdu nežli dříve.

Asi v březnu 1947 jsme se náhodou dozvěděli o opatření ministerstva vnitra z konce prosince 1946, podle něhož "v době dočasného zastavení transportů" bylo možné vysídlení přes Domažlice a Furth im Wald za účelem sloučení rozdělených rodin. Poněvadž moje nejstarší dcera byla už od listopadu 1945 umístěna u Detmold-Lippe, pokoušel jsem se také o vysídlení přes Domažlice. Neustále mě však odbývali, přestože bych měl kde pracovat, a poukazovali na to, že zde mám 5ti člennou "kompletní" rodinu, a že v úvahu přicházejí pouze od rodin odloučení manželé, děti nebo rodiče. Tak uplynul celý rok 1947.

Už v prosinci 1947 byly poměry v lágru opět horší a přísnější. Vycházka v neděli se stala naprosto výjimečnou. I o vánocích bylo možno navštívit rodinu jen v jediný den a jen na několik málo hodin. Hovořit na ulici německy nebylo radno. Ještě horší to bylo koncem února 1948, kdy komunisté uchopili veškerou vládní moc. Němci zaměstnaní v jednotlivých podnicích jako nenahraditelní odborníci museli být propuštěni. Hovořit německy bylo nyní nebezpečné. Tábor jsme už směli opustit téměř jen na práci. Kurs angličtiny, který pořádali obyvatelé tábora jako učitelé i žáci, byl zakázán.

Znovu se ustavily lidové soudy, kterým bylo uloženo přezkoumat všechny dosavadní případy. Němce, kteří byli roku 1947 po jedenapůlleté či dvouroční vyšetřovací vazbě bez zavedení trestního řízení propuštěni, zatýkali znovu, a nyní je v nejlepším případě odsoudili k nejnižší sazbě 5 let. Polehčující okolnosti podle §16 se u Němců už zásadně neuplatňovaly. I Němci s osvobozujícím rozsudkem byli znovu zatčeni a v novém řízení odsouzeni k mnohaletým trestům. I ti, kdo už byli odsouzeni, se znovu dostali před komunistický lidový soud, který pravidelně trest zvýšil. Ještě před vysídlením jsem se dozvěděl o tom, že jeden dříve neobžalovaný Němec dostal 5 let, v jiném případě byl dávno odpykaný trest 18 měsíců zvýšen na 5 let, v jiném případě z 10 na 20 let. Všechny tři rozsudky vynesl obnovený lidový soud v Liberci 19. května 1948. Rozsudky byly otištěny ve "Stráži severu".

Nová nebezpečí hrozila nejen Němcům, ale i Čechům a zejména příslušníkům smíšených manželství. Advokáti, kteří úspěšně obhajovali Němce v řízeních před lidovými soudy, byli vesměs vyloučeni z advokátských povolání jako nespolehliví, čeští svědci, kteří vypovídali ve prospěch Němců, byli vyšetřováni.

V té době oznámili nejprve obyvatelům táborů a potom všem zbylým sudetským Němcům možnost nechat se vysídlit na vlastní účet. Od každého z tábora požadovali po 1.000 Kčs, od ostatních sudetských Němců po 1.500 Kčs jako dopravní náklady ke hranici. Po oznámení prvních rozsudků usilovali všichni o to, aby tomuto peklu co nejrychleji unikli. Musel jsem nyní opatřit pro sebe, svou ženu, dvě dcery (jedna byla v táboře, avšak zaměstnaná u sedláka) a tříletého vnuka 6.500 Kčs na dopravní náklady. Přátelé mi pomohli; sám bych to nedokázal. Z

prvního transportu mě však znovu vyloučili. Ale už do následujícího transportu nás zařadili; proclili nám zavazadla a odpoledne 26. května 1948 jsme s dalšími 51 sudetskými Němci nastoupili na nákladní auto; na dalším nákladáku a dvou přívěsech byla naše zavazadla. Jeli jsme přes Prahu, Karlovy Vary a Aš na hranici, kterou jsme po celní prohlídce příručních zavazadel překročili dopoledne 27. května.

Převzato z knihy „Slyšme i druhou stranu, Dokumenty k vyhnání Němců z českých zemí“ (str.221-227), výběr a překlad z německého originálu „Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen“, Mnichov 1952. Českou edici připravila Sidonia Dědinová, vydalo Infcentrum Šumava, České Budějovice 1991. Přetisk pro www.go-east-mission.de (květen 2006) se svolením editorky.